

ბვირფასო სტუდენტებო,
 დავალების შესრულების დაწყებამდე,
 გთხოვთ, ჯერ გაეცნოთ განმარტებით წერილს

მათემატიკა ეკონომიკისა და ბიზნესისათვის 2

დავალება № 22. დიფერენციალური განტოლებები

ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოცემული სავარჯიშოები აღებულია სილაბუსში მითითებული [2] სალექციო კურსიდან, კერძოდ, ლექცია 22-ის ბოლო პუნქტში მოყვანილი სავარჯიშოებიდან. გამუქებულია იმ ტიპური სავარჯიშოების ნომრები, რომელთა ამოხსნები გადმოცემულია აქ. გაეცანით ამ ამოხსნებს, დანარჩენი სავარჯიშოები კი შეასრულეთ დამოუკიდებლად.

სავარჯიშოების პირობები და პასუხები იხილეთ [2]-ში.

სავარჯიშოები №

1-ა	1-ბ	2-ა,გ,ე,ზ,ი	2-ბ,დ, ვ,თ,კ	3-ა, გ	3-ბ, დ
4-ა,გ,ე	4-ბ,დ	5-ა, გ	5-ბ,დ,ე	6-ა,გ	6-ბ,დ

ტიპური სავარჯიშოების ამოხსნა

1. იპოვეთ $f(x)$, თუ:

ა) $y = 2\sin x$ წარმოადგენს $y' - y\cos x = f(x)$ განტოლების ამონახსნს.

ამოხსნა

რადგან $y' = (2\sin x)' = 2\cos x$, ამიტომ $f(x) = 2\cos x - 2\sin x \cdot \cos x = 2\cos x - \sin 2x$.

პასუხი: $f(x) = 2\cos x - \sin 2x$.

2. იპოვეთ დიფერენციალური განტოლების ზოგადი ამონახსნი:

ა) $\frac{dy}{dx} = 3x^2 + 5x - 6$;

ამოხსნა

განტოლების ორივე მხარის ინტეგრებით მივიღებთ:

$$\int \left(\frac{dy}{dx}\right) dx = \int (3x^2 + 5x - 6) dx;$$

$$y = x^3 + \frac{5}{2}x^2 - 6x + c.$$

პასუხი: $y = x^3 + \frac{5}{2}x^2 - 6x + c$.

ბ) $\frac{dy}{dx} = 3y$;

ამოხსნა

განტოლება ჩავწერთ ტოლფასი $\frac{dx}{dy} = \frac{1}{3y}$ სახით და ვაინტეგრით ორივე მხარე:

$$\int \left(\frac{dx}{dy}\right) dy = \int \left(\frac{1}{3y}\right) dy;$$

$$x = \frac{1}{3} \ln y + c;$$

პასუხი: $x = \frac{1}{3} \ln y + c$.

ე) $\frac{dy}{dx} = e^y$;

ამოხსნა

განტოლება ჩავწეროთ ტოლფასი $\frac{dx}{dy} = e^{-y}$ სახით და ვაინტეგრროთ ორივე მხარე:

$$\int \left(\frac{dx}{dy}\right) dy = \int (e^{-y}) dy;$$

$$x = -e^{-y} + c;$$

$$x + e^{-y} = c;$$

პასუხი: $x + e^{-y} = c$.

ზ) $\frac{dy}{dx} = \frac{x}{y}$;

ამოხსნა

განტოლება ჩავწეროთ ტოლფასი $y dy = x dx$ სახით და ვაინტეგრროთ ორივე მხარე:

$$\int y dy = \int x dx;$$

$$\frac{1}{2}y^2 + c_1 = \frac{1}{2}x^2 + c_2;$$

მარტივი გარდაქმნების შედეგად მივიღებთ: $y^2 - x^2 = c$.

პასუხი: $y^2 - x^2 = c$.

ო) $\frac{dy}{dx} = \sqrt{xy}$;

ამოხსნა

განტოლება ჩავწეროთ ტოლფასი $\frac{1}{\sqrt{y}} dy = \sqrt{x} dx$ სახით და ვაინტეგრროთ ორივე მხარე:

$$\int \frac{1}{\sqrt{y}} dy = \int \sqrt{x} dx;$$

$$2\sqrt{y} + c_1 = \frac{2}{3}\sqrt{x^3} + c_2;$$

მარტივი გარდაქმნების შედეგად მივიღებთ: $3\sqrt{y} - \sqrt{x^3} = c$.

პასუხი: $3\sqrt{y} - \sqrt{x^3} = c$.

3. იპოვეთ განცალკევად ცვლადებიანი განტოლების ზოგადი ამონახსნი:

ა) $y^2 y' - 5x = 0$;

ამოხსნა

გავითვალისწინოთ, რომ $y' = \frac{dy}{dx}$ და განტოლება ჩავწეროთ ტოლფასი $y^2 dy = 5x dx$ სახით.

ვაინტეგრროთ ორივე მხარე:

$$\int y^2 dy = \int 5x dx;$$

$$\frac{1}{3}y^3 + c_1 = \frac{5}{2}x^2 + c_2;$$

მარტივი გარდაქმნების შედეგად მივიღებთ: $2y^3 - 15x^2 = c$.

პასუხი: $2y^3 - 15x^2 = c$.

გ) $5y^4 y' - 2x^{3/2} = 0$;

ამოხსნა

გავითვალისწინოთ, რომ $y' = \frac{dy}{dx}$ და განტოლება ჩავწეროთ ტოლფასი $5y^4 dy = 2x^{3/2} dx$ სახით.

ვაინტეგრროთ ორივე მხარე:

$$\int 5y^4 dy = \int 2x^{3/2} dx;$$

$$y^5 + c_1 = \frac{4}{5}x^{5/2} + c_2;$$

მარტივი გარდაქმნების შედეგად მივიღებთ: $5y^5 - 4\sqrt{x^5} = c$.

პასუხი: $5y^5 - 4\sqrt{x^5} = c$.

4. იპოვეთ დიფერენციალური განტოლების კერძო ამონახსნი, რომელიც აკმაყოფილებს მოცემულ პირობას:

ა) $\frac{dy}{dx} = e^{5x}$; $y = 1$, როცა $x = 0$;

ამოხსნა

ვინტეგრით განტოლების ორივე მხარე: $\int \left(\frac{dy}{dx}\right) dx = \int (e^{5x}) dx$;
 $y = \frac{1}{5}e^{5x} + c$;

საწყისი პირობების გათვალისწინებით მივიღებთ: $1 = \frac{1}{5}e^0 + c$; $c = \frac{4}{5}$; შესაბამისად, $y = \frac{1}{5}e^{5x} + \frac{4}{5}$;

პასუხი: $y = \frac{1}{5}e^{5x} + \frac{4}{5}$.

ბ) $\frac{dy}{dx} = \frac{x}{y^2}$; $y = 3$, როცა $x = 2$;

ამოხსნა

განტოლება ჩავწერთ ტოლფასი $y^2 dy = x dx$ სახით და ვინტეგრით ორივე მხარე:

$$\int y^2 dy = \int x dx$$

$$\frac{1}{3}y^3 + c_1 = \frac{1}{2}x^2 + c_2$$

მარტივი გარდაქმნების შედეგად მივიღებთ: $2y^3 - 3x^2 = c$; საწყისი პირობების გათვალისწინებით მივიღებთ: $2 \cdot 3^3 - 3 \cdot 2^2 = c$; $c = 42$; შესაბამისად, $2y^3 - 3x^2 = 42$;

პასუხი: $2y^3 - 3x^2 = 42$.

გ) $\frac{dy}{dx} = y^2 \sqrt{4-x}$; $y = 2$, როცა $x = 4$.

ამოხსნა

განტოლება ჩავწერთ ტოლფასი $\frac{1}{y^2} dy = \sqrt{4-x} dx$ სახით და ვინტეგრით ორივე მხარე:

$$\int y^{-2} dy = \int \sqrt{4-x} dx$$

$$-\frac{1}{y} + c_1 = -\frac{2}{3}(4-x)^{3/2} + c_2$$

მარტივი გარდაქმნების შედეგად მივიღებთ: $\frac{1}{y} - \frac{2}{3}(4-x)^{3/2} = c$; საწყისი პირობების გათვალისწინებით მივიღებთ: $\frac{1}{2} - \frac{2}{3}(4-4)^{3/2} = c$; $c = \frac{1}{2}$; შესაბამისად, $\frac{1}{y} - \frac{2}{3}(4-x)^{3/2} = \frac{1}{2}$;

პასუხი: $\frac{1}{y} - \frac{2}{3}(4-x)^{3/2} = \frac{1}{2}$.

5. ამოხსენით პირველი რიგის წრფივი დიფერენციალური განტოლება:

ა) $y' + 2y + 3 = 0$

ამოხსნა

$y' + P(x)y = Q(x)$ პირველი რიგის წრფივი დიფერენციალური განტოლების ზოგადი ამონახსნი გამოითვლება შემდეგი ფორმულით: $y = e^{-\int P(x)dx} (C + \int Q(x)e^{\int P(x)dx} dx)$. განტოლება ჩავწერთ $y' + 2y = -3$ სახით და გამოვიყენოთ აღნიშნული ფორმულა:

$$y = e^{-\int 2dx} (C + \int (-3)e^{\int 2dx} dx) = e^{-2x} (C + \int (-3)e^{2x} dx) = e^{-2x} (C - \frac{3}{2}e^{2x}) = e^{-2x}C - 1,5.$$

პასუხი: $y = e^{-2x}C - 1,5$.

ბ) $y' - 3y = 2e^{3x} - 3$;

ამოხსნა

იგივე ფორმულის გამოყენებით მივიღებთ: $y = e^{\int 3dx} (C + \int (2e^{3x} - 3)e^{-\int 3dx} dx)$;

$$y=e^{3x}(C + \int(2e^{3x} - 3)e^{-3x}dx) = e^{3x}(C + \int(2 - 3e^{-3x})dx) = e^{3x}(C + 2x + e^{-3x});$$

პასუხი: $y = e^{3x}(C + 2x + e^{-3x});$

6. იპოვეთ მუდმივკოეფიციენტებიანი მეორე რიგის დიფერენციალური განტოლების ზოგადი ამონახსნი:

ა) $y'' + 7y' - 8y = 0$;

ამოხსნა

დავწეროთ შესაბამისი მახასიათებელი განტოლება: $r^2 + 7r - 8 = 0$; რადგან მახასიათებელ განტოლებას აქვს $r = 1$ და $r = -8$ ორი განსხვავებული ფესვი, ამიტომ მოცემული განტოლების ზოგადი ამონახსნი ჩაიწერება ფორმულით: $y = c_1e^{r_1x} + c_2e^{r_2x} = c_1e^x + c_2e^{-8x};$

პასუხი: $y = c_1e^x + c_2e^{-8x}.$

გ) $y'' - 2y' + y = 0$;

ამოხსნა

დავწეროთ შესაბამისი მახასიათებელი განტოლება: $r^2 - 2r + 1 = 0$; რადგან მახასიათებელ განტოლებას აქვს ერთი ფესვი (ჯერადი ფესვი) და ეს ფესვია $r = 1$, ამიტომ მოცემული განტოლების ზოგადი ამონახსნი ჩაიწერება ფორმულით: $y = c_1e^{rx} + c_2xe^{rx} = c_1e^x + c_2xe^x;$

პასუხი: $y = c_1e^x + c_2xe^x.$